

Išnykusio kaimo istorija

ŽARDELIŠKĖ

1999 m.

Medžiagą surinko Danutė Puzirauskienė

Spausdino Milda Bielinienė

Nuotraukos Hiliaro Puzirausko

TURINYS:

Įvadas	1
Bendroji geografinė istorinė charakteristika.....	2
Gyvenimo būdas.....	4
Kaimo keistuoliai.....	6
Karai.....	7
Švietimas	8
Laisvalaikis.....	9
Kaimas po 1940-ųjų metų.....	10
Nutikimai. Legendos.....	13
Kaimo planas.....	14
Pateikėjai.....	15
Priedai.....	16

I V A D A S

Daug senų gražių kaimų buvo mūsų krašte. Daugelis jų ir iki šiolei dar išlikę. Nors jaunų šeimų juose nedaug, bet yra buvę kaimų, kurių mūsų krašto jaunimas jau nebepprisimena. Kaikur nelikę net kelio, vedančio į buvusį kaimą, nebeliko net žymės, kad ten kažkada augo, tuokėsi ir gyveno žmonės, neliko pastatų, takelio ar medžio prie kurio gal eidavo į pasimaytmą mūsų seneliai ir proseneliai... Neliko ir vienkiemų pamiškėse. Kad kas gyveno primena tik seni miškai ir akmenys suartuose laukuose.

Daug gyveno kaimuose žmonių, ir mažai kuris jaunas vyras išvykdavo į kitą kaimą ar kitą kraštą savo laimės ieškoti. Retai mergina ištekėdavo kiek tolėliau, bet dažniausia rinkdavosi artimesnį ar savo kaimo vaikną.

O dabar štai užžėlė nevaikštomai takai, užaugo laukai, nugriuvo seni kryžiai.

Gimiau Utenoje, bet nuo 3 metų augau Kalviškės vienkiemyje. Ten buvo tik du namai, kurių nuo 1983 m. net žymės nelikę. Taip pat išnyko ir Pridotkų, Žardeliškės, Černakiškės, Zelenkavo, Pimpiškės kaimai. Žmonės persikėlė į didesnes gyvenvietes. Todėl norisi išsaugoti senelių prisiminimus apie išnykusius kaimus, ten gyvenusius žmones, jų buitį ir gyvenimo būdą.

Kur begyventų jų vaikai, anūkai, daugelis jų norės sužinoti apie senelių, tėvų gimtinę, gyvenimą, giminystės ryšius. Norėtume ir mes sužinoti apie savo protėvius, bet jie jau ilsisi kapuose, ir mažai ką begalime sužinoti.

Kaimai nyksta, nieks nebestato naujų namų, nes vos ne kas ketvirtas namas jau nebegyvenamas, tuščias ir apleistas. O gyvena daugiausia vyresnio amžiaus žmonės. Jaunimas nenori likti kaimuose. Visi turintys nors mažą galimybę, vyksta į miestą. O ir pasilikę negali net įsidarbinti, nes nėra darbo.

Todėl norisi kuo greičiau surinkti informaciją apie išnykusius kaimus. Kažkodėl pasirinkau Žardeliškės kaimą (nuo senovės Puzirauskais žmonių vadintą). Gal todėl, kad dar yra gyvų iš to kaimo, gal todėl, kad ir dukros senelis ir proseneliai tenai gyveno. Vos, vos prisimenu tą kaimą. Dabar tik obelys ir medžiai primena, kad ten buvo gyventa. Kaimas buvo už 3 kilometrų nuo Gilutų gyvenvietės.

BERDROJI GEOGRAFINĖ ISTORINĖ CHARAKTEISTIKA

Žardeliškės kaimo pavadinimas kilęs nuo žodžio Žardas (dideli žaginiai) . Pagal senolių prisiminimus tuometiniai Paliesiaus dvaro grafai atvežę eigulį- žveją ir išrinkę kalvuotesnę vietą, nes aplinkui buvę pelkėtos , drėgnos vietos, jį ten apgyvendino. Pirmojo gyventojo pavardė buvo Puzirauškas. Nuo tol kaimą iki jo išnykimo apilnkiniai ir vietiniai vadino Puzirauškais . Tik oficialiai valdiškose įstaigose buvo įregistruota kaip Žardeliškės kaimas.

Pirmojo pasaulinio karo metais Žardeliškėje buvo apsistoję vokiečiai, viso 600 kareivių, ten buvo vokiečių pafrontė. Gal todėl kaime gyvenęs rusas žvejys, vokiečiai kaimą vadino Ribotiške.

Kaimas oriklausė Mielagėnų parapijai, Paliesiaus dvarui.

19 a. pradžioje Paliesiaus dvaro ponas už gerą darbą 2 broliams Puzirauškams ir 2 Cibulskams davė žemės . Taip atsirado pirmosios keturios ūkininkų šeimos. Vienoje kaimo kelio pusėje gyveno Puzirauškai kitoje Cibulskai Artimiausi kaimai buvo Stukų, Užupio , Kėriškės, Simiškės. Šiuo kaimus jungė labai prasti lauko keliai. Jie vedė į Simiškę (2km), į Kėriškę (1km) ir Stukus (1.5 km). Net ir lauko keliai turėjo savo vardus . Į Motiejiskę vedęs kelias buvo vadinamas " akmenyčia", kelią į Simiškę vadino " pasiku".

Tarp dviejų lygumų buvo ledynų sustumtas pylimas, jį vadino " Napoleono keliu". Atrodė jis kaip geležinkelio pylimas.

Kaimus jungė du ežerai: Milašiaus ir Kėriškės (Justidaro). Juos jungė bevardis upelis kurį kaimo žmonės vadino " Kanava". Per jį ėjo medinis tiltas, likęs ir dabar, tik dabar jis betoninis. Pačiame kaime nebuvo ežerų. Šile buvo pelkėta vieta, vadinta " Plavina", ten augo vertingos vaistažolės, bet sunku buvo prieiti, bijodavo žmonės įkristi.

Kaime buvo trys laukai pertvėrti tvoromis. Juose vykdavo sėjomaina. Vienais metais sėdavo rugius, kitais vasarą, o trečiais būdavo paliekamas pūdymas. Kiekvienas laukas turėjo savo pavadinimą. Buvo laukas vadintas "Uknališke"(taip vadino , nes tenai kaustydavo arklius). "Dikterka" (degutinė ten virė degutą iš beržo tošės). "Pustynės" laukas (ten buvo aukščiausia kaimo vieta , buvo bloga žemė, molis ir žvyras nieks neaugo, todėl šiame lauke daugiausia sėdavo grikius) "Pustynėj" augo tik vienas medis , jis buvo keistas, rausvais spygliais, kaimiečiai net oavadinimo jo nežinojo. Dar "Pustynėj" gaudydavo vilkus. Būdavo iškas duobę , apdengia šakomis ir vilkas įkrenta.

Dar buvo laukas vadintas "Bala". "Poliaukos" laukas taip vadinosi todėl, kad jo vietoje kažkada buvęs miškas, kuris paskui buvo iškirstas, paverstas dirbamu lauku. Kaimo ganyklą vadino "plentauka". "Astalna"- buvo bala, užaugusi krūmais. Taip vadinamas "Gudziuko daržas" turėjo ir savo istoriją. Ten kažkada gyveno pirmasis kaimo žmogus, eigulys. Tai bylojo ant kalnelio išlikę šulinys ir pamatai. Iškyšulį iš upės vadino "Rageliu".

Sakoma, kad ir Žardeliškės kaimas buvo pastatytas iškirstame miške vadintu "sengire". Išlikusi buvo tik viena aukšta stora pušis. Ji matėsi net už kelių kilometrų. Buvusi apie 200 metų senumo. Pušis augo pačiame kaimo vidury, ant jos buvo prikulta lentutė su kaimo pavadinimu. Pušis, buvusi Žardeliškės kaimo simbolis. Visi likę gyvi šią pušį atmena, tik skirtingai pasakojo jos likimą. Vieni prisiminė, kad pušį elektrikai nukirto, vesdami elektrą. Kiti, kad apie 1965 metus ją nudžiovino chemikalais, o paskui nupjvė Pranas Subačius, nes trukdė vaiskrūmiams augti. Žmonės buvo labai pasipiktinę.

Iš visų pusių kaimas buvo apsuptas mišku. Iš vienos pusės buvo Paliesiaus dvaro miškas (šilas), kraštas priklausė kaimui. Kitas miškas pono Šeštoko, 12 ha šio miško buvo atpirkta Cibulskų. Dar buvo miškas kaimo žmonių "Abreska" vadintas, jo dalis taip pat priklausė kaimo gyventojams.

Kaimo plotas apie 190 ha. Buvo visi reikalingi ištekliai: vanduo, molis, žvyras, smėlis, akmenys. Gilėtų kaimo žmonės Žardeliškę vadino "žaląja Ukraina".

Žemė išdalyta buvo režinė sistema. Žemę matuodavo botagais arba žingsniais. Gale arų buvo paliekami keliai pravažiavimui. Kiekvienas žemės savininkas nuo savo arų turėjo priėjimą prie vandens šaltinių.

Viso kaimo gyvulius gnydavo bendrai. Pagrindinė ganykla buvo prie ežero ("Plentauka"), dar ganydavo šile. (Seniau buvo ganomos ir kiaulės, paskui ganė tik galvijus). Ganydavo ir kitų kaimų galvijų prieauglį (tie kas neturėjo ganyklų samdydavo "pastyrius" ir ganydavo Žardeliškės laukuose, rudenį gyvulius atsiimdavo ir sumokėdavo už darbą).

"Pastyrius" turėjo dūdą, triūbydavo du kartus ryte: pirmą kartą keldavo šeiminnkus melžti, antrą - varyti gyvulius į laukus. Prie "pastyriaus" būdavo piemuo ("pamačnykas"). Savo piemenį skirdavo kiekviena troba.

Žardeliškė buvo krūminis kaimas, gatvių nebuvo. Apie 1936-37 metus kaime gyveno 52 gyventojai. Per visą kaimo gyvavimą gyventojų skaičius mažai keitėsi. Žmonės buvo laisvi valstiečiai, ponui nepriklausė.

Tarmė nuo Mielagėnų parapijos kaimų nesiskyrė, nes čia gyvenantys dzūkuodavo, o Adutiškio parapijos tarmė žymiai skyrėsi. Šio krašto tarmėje vietoj -o-, sakydavo -a-, o tenai -uo.

Žardeliškėje gyveno vienas gudas Anton Cibulskij ir vienas lenkas Tadeuš Cibulskij. Su kaimynais sutardavo gerai, iš savo rato jų neišskirdavo.

Kaime gyveno 10 ūkininkų šeimų. Pirmųjų kaimo namų statyboje "pielių" nenaudojo, vien kirvius. Namai buvo dūminiai, su laiku buvo perdaryta. Pečiai buvo plukto molio. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad per visą kaimo gyvavimo laiką niekas niekas neprisimena, kad kaime būtų kilęs gaisras.

Tada būdavo didelės šeimos. Vienaime name gyveno net kelių brolių šeimos. Tik žemė būdavo pasidalinta. Šeimos galva buvo vyroausias šeimos vyras.

Kaime beveik visi turėjo pravardes. Daugiausia vadindavo senelių ar prosenelių vardais. Cibułskus vadino "Baitomis", nes jų senelis sakydavo "idiom pobavit" (pavakruoti)". O R. Puzirauką, vadino "Taliūnu" (nes gale kaimo gyveno).

GYVENIMO BŪDAS

Žmonės patys gaminosi baldus. Trobą apšviesdavo žibalinėmis lempomis. Vyrai patys pasigamindavo įrankius žemės darbams.

Moterys pačios siūdavo, megzdavo, beveik visos mokėjo austi. Nusiausdavo netik staltieses, užtiesalus, bet ir patalynę. Visi muvėdavo "kadulius".

Maisto nepirko, gmino patys. Papjovė kiaulę, mėsą sūdydavo, rūkydavo, lydydavo taukus. Savo gamino sviestą, sūrį. Augino po 2-3 karves.

Valgį ruošdavo vyriausia šeimos moteris. Jai padėdavo dukros ir marčios. Duoną ir pyragus kepdavo krosnyje, kartą per savaitę.

Maldavosi daugiusia savo girnomis, kartais nuveždavo į malūną. Paliesiuje, Juodagalvyse ir Staietiškyje buvo vandens malūnai, o Gilūtose - vėjo mlūnas.

Važiuodavo į turgus. Pirmadienį turgus buvo Mielagėnuose, antradienį - Vidžiuose, trečiadienį - Svenčionyse, ketvirtadienį - Ignalinoje. Penktadieniais, šeštadieniais ir sekmadieniais turgaus nebuvo, nes buvo šventa. Penktadieniais švėsdavo totoriai, šetadieniais - žydai, o sekmadieniais - katalikai.

Kaime buvo tik dvi pirtys, viena pirtis Cibulskų, kita Puzirauškų.

Visame kaime yebuvo vienas laikrodis, pas Joną Cibulską. Pas jį eidavo visi klausti valandų. Ypač eidavo klausti laukdami Naujųjų metų. Jono dukra Leonora prisimena savo vaikystės nutikimą, nepamirštamą jos gyvenime. Likusi viena namuose į laikrodžio vidų prikišo duonos, nes galvojo, kad ir laikrodis nori valgyti, laikrodis aišku sugedo, teko vežti taiyti net į kitą kaimą. Lionė nuo tėvo gavo pylos.

Romualdas Puzirauškas ir Jonas Cibulskas buvo kaimo kalviai. Romualdas turėjo ir savo kalvę. Bet jie neuždarbiavo, dirbo tik sau ir kaimynams.

Senovėj tebuvo vienas šulinys, paskui išsikasė ir kiti žmonės. Vandeni naudodavo ir iš šaltinio. Šaltinyje buvo įdėta medinė statinė be dugno, kad vanduo būtų švarus.

Kaimynai gyveno santaikoje, nebūdavo jokių vagysčių, draugiškai padėdavo vieni kitiems talkose. Eidavo kult, kuldavo arklinėm mašinom (malatarniom). Mindavo pirtyse linus, šienaudavo.

Nuotr. Žardeliškės kaimo vyrai šienpjūtėj,

fotografas H. Puzirauskas (apie 1952 m.)

nuotraukoje kūlimas su kuliama, Grasildos Puzirauskienės klojime,
fotografas H. Puzirauskas (apie 1953 m.)

Be žemdirbystės žmonės dar vertėsi sodininkyste. Ona Vitėnienė buvo pasakojusi, kad Žardeliškės kaimas garsėjo sodininkyste. Soduose augo daug veislių obelių ir kriaušių. Šios veislės buvo atsivežtos iš Vakarų Europos, jos neatlaikė 1939-40 metų žiemos šalčių. Sodus teko atodinti.

Didžiausias sodas buvo Cibulskų, nemažas buvo ir R. Puzirausko. Išskyrus Kajėną, sodus turėjo visi. Pa kaimo žmonės sodus "orenduodavo" žydai (pavasarį vaisius užsakydavo, ir nupirkdavo, o rudenį rudenį pasiimdavo derlių). Daugiausia pirkdavo žydai iš Adutiškio. Šeimininkai patys saugojo sodus, kad niekas nenukrėstų. Už paskolintas kopėčias rašyti obuoliams, žydai vaikams duodavo tik papuvusių obuolių.

Žmonės sodino ne vien sodus, bet ir įvairius medžius: klevus, beržus, egles, liepas sodino pakelėse eilėmis, kad užstotų vėją.

Kaimo žmonės laikydavo daug bičių šeimų. Aviliai būdavo iš medžių drėvės. Įkeldavo aukštai į medį. Buvo sudėtinga kopinėti medų, nes reikėjo aukštai įlipti. Ypatingai tuo vertėsi Juozas Cibulskas. Šį darbą dirbo ir jo sūnus su dukra.

Nuotr..bitininkas - mėgėjas J. Cibulskas su žmona ir vaikais.
Fotogr. H.Puzirauskas (apie 1948-49 m.)

Dar kaimo žmonės vertėsi žvejyba. Darydavo " bučius" ir upelyje, kurį vadino " Kanava" gaudydavo žuvis. Žuvų buvo daug. Jas gaudydavo net rankomis, gaudė nevien vyrai, bet moterys ir vaikai.

Žardeliškės miškuose buvo daug gyvačių. Jas net ežeruose plaukiojančias buvo galima pamatyti. Žmonės pasakojo, kad didžiausia gyvatė pastebėta didumo su lyg vežimo iena.

Savo kapų kaimas neturėjo. Buvo laidojama Mielagėnų kapinėse. Tik kai pirmojo pasaulinio karo metais vokiečių okupacinė valdžia griežtai kontroliavo išvykimą iš kaimo, mirusius laidojo Kėriškės kapinėse. Dabar jau išnykusios.

KAIMO KEISTUOLIAI

Kaime buvo žmonių, kuriuos kiti laikė keistais. Vienas iš jų tai- Vincas Puzirauskas. Jis laikydavo daug balandžių. Lesino juos, o aplinkiniai stebėjosi, kad iš tokio darbo nėra naudos, tik grūdus niekais paleidžia. Vincas gerai kalbėjo vokiškai, nes pirmajame pasauliniame kare buvo patekęs vokiečiams į nelaisvę. Nelaisvėje išbuvo keturis metus. Jis dalyvavo ir 1904 m. Rusijos- Japonijos kare. Iš Kinijos provincijos Mandžiuvijos parsivežė porceliano. Tai buvo nepaprastai subtilūs ir gražūs daiktai: žvakidė, lėkštutė ir puodukas su labai gražiais piešinėliais.

Vincas pirmasis kaime pradėjo auginti pomidorus, kiti pomidorų dar buvo nematę, todėl bijojo, kad nenusinuodytų.

Kitas - Tadeušas Cibulskas buvo laikomas keistu, nes vis laukdavo "polekų", kai atėmė žemes. Šventėmis jis vienintelis dirbdavo. Ardavo baltomis kelnėmis. Jo dėdė Praną irgi laikė keistu. Kai pradėdavo griaudėti, jis apsirengęs baltais ilgais marškiniais išeidavo į lauką, atsiklaupdavo prie akmens (prie namo buvo didelis akmuo ir melsdavosi.

Kaip atrodė kaimynams, keistai elgėsi ir Stefanija Puzirauskienė: ji prieš kūčias kepėdavo kūčiukus, net kitų metų kūčiai. Ką tuo burdavo, nieks nežinojo.

KARAI

Po 1863 m. sukilimo kaime atsirado "bežančių" (pabėgėlių). Jie gyveno klajoklinį gyvenimą, užeidavo į kaimą keisti drabužius, siuvimo mašinas į maistą.

Šiuo laikotarpiu į Ameriką emigravo Silvestras Puzirauskas. Atgal nesugrįžo.

Pirmojo pasaulinio karo metu kaimą užėmė vokiečiai. Jie išvarė žmones iš trobų, o į jas susivedė arklius. Žmonės buvo priversti apsigyventi kituose kaimuose, ar pirtyse.

Antanas Cibulskas ir Povilas Puzirauskas buvo nuvaryti į užkardos įtvirtinimo zoną, statyti karinius įtvirtinimus. Šiame kare dalyvavo V. Puzirauskas. Jis keturis metus išbuvo nelaisvėje.

Tuo metu daug kur paplitusi šiltinės epidemija Žardeliškės nepalietė.

1940 m. Sovietinė valdžia Mikalojų Cibuską ištrėmė į Kazachijos TSR. Ištremtas buvo už tai, kad lenkų valdymo laiku dirbo miško eiguliu. Paskui jis gyveno Lenkijoje, ten ir mirė.

1939 m. kaimą užėmė sovietai. Netrukus sovietinę valdžią pakeitė vokiečiai. Jų santvarka išsilaikė nuo 1942 iki 1943 m. Tame laikotarpyje lietuvių valsčių valdė vokiečiai. 1944 m. Sugrįžo sovietai.

Po karo Žardeliškėje gyveno emigrantas iš Rusijos Valodis (ruskeliu vadino) paskui išėjo partizanauti ir negrįžo.

ŠVIETIMAS

Tarpukaryje kaime mokyklos nebuvo. Netoliese Gilūtų kaime buvo tik lenkiška mokykla, todėl Juozas Cibulskas samdė į namus ateinantį mokytoją (daraktorių), Hermaną Misiūną. Jis buvo Vilniaus krašto lietuvių aktyvus visuomenės veikėjas, kovojęs už tautines lietuvių teises. H. Misiūnas mokė visus kaimo vaikus. Susirinkę vienoje troboje iš senų maldaknygių mokydavosi 7-8 vaikai. Vienoj troboj mokyti kelis vaikus buvo griežtai draudžiama, nes tai jau buvo lygu mokyklai. Todėl iš Mielagėnų dažnai atjodavo policininkas tikrinti, kad nebūtų pažeista nustatyta tvarka. Iš kaimo tik vienas Hiliaras Puzirauskas mokėsi valdiškoje lenkiškoje mokykloje.

1939 m. Vilniaus kraštą grąžinus Lietuvai, Švenčionių kraštas, o kartu ir Žardeliškė atsidūrė Baltarusijos teritorijoje. Tada mokyklose buvo mokoma baltarusiškai.

1940 m. sovietų sąjungai okupavus Lietuvos Respubliką, Švenčionių apskritis buvo prijungta prie LTSR. Tada mokyklose pradėjo mokyti lietuviškai.

Iš kaimo tik H. Puzirauskas ir A. Subačiūtė mokėsi Švenčionių progimnazijoje.

Kaime buvo žmonių priklausiusių šv. Kazimiero draugijai. Draugijos susirinkimai vykdavo Gilūtų kaime. Draugijos nariai gaudavo lietuviškus žurnalus.

Naujienas, kas dedasi šalyje, žmonės sužinodavo iš valsčių. Po 2-jo Pasaulinio karo kai kas užsiprenumeruodavo: "Tarybinę Lietuvą", "Jaunimo draugą", "Vilniaus aušrą", "Valstiečių laikraštį".

Radiją pirmasis kaime nusiprko Balys Kudzevičius. Detektorinį radijo imtuvą turėjo H. Puzirauskas. Pas jį susirinkdavo visi kaimo vyrai klausytis naujienų, paskui jas aptarinėdavo. Iš šio radijo imtuvo buvo sužinota apie Stalino mirtį. Žinia sutikta buvo su palengvėjimu, visi laukė lengvesnio režimo.

Zenonas Cibulskas savivališkai pasistęs medinius stulpus, prisijungė elektrą ir pirmasis kaime nusiprko televizorių.

Du kaimo vyrai Vincas Puzirauskas ir Juozas Cibulskas, mokėjo vokiečių kalbą.

Leokadija ir Elena Cibulskaitės ir salomėja Kajėnaitė 1950 m. Mokėsi Švenčionyse, lankė siuvėjų kursus.

Nuotr. Švenčionyse, siuvėjų kursuose Cibulskaitė, S.Kajėnaitė ir E.
Cibulskaitė
1950m. , fotografas nežinomas

LAISVALAIKIS

Žardeliškės kaimelis buvo mažas, todėl saviveiklos klubų, nei teatrų nebuvo. Renginių pasiūlyti kaimo žmonės eidavo į kitus, didesnius kaimus. Žardeliškėje rengdavo tik gegužines, pasilinksminimo vakarus, po įvairių darbų pabaigimo. Linksmintis mėgo ir mokėjo. Linksminosi ne vien jaunimas, bet ir pagyvenę žmonės. Būdavo talkoj pas kurį šeimininką baigia darbą, nupina vainiką ir pakabina šeimininkui ant kaklo, jis už tai "kuokinę" surengia.

Talkos buvo įvairios: šienapjūtė, kūlimas ir linų rovimas. Talkon eidavo ir į kitą kaimą.

Nuotr. Linų rūšiavimo metas Kėriškėje, fotogr. H. Puzirauškas, (apie 1950 m.)

Paminėdavo ir bažnytines šventes. Po mišių jaunimas eidavo parugėn, šokdavo, dainuodavo.

Viena mėgstamiausių jaunimo dainų buvo:

Po girią topolis verkšlena
Verkšlena ašarom gailiom
Saulutė leidžias, šalta rasa
Po girią vaikčioja basa.

Šalta rasa, jos kojos basos
Saulutė kaitina veidus
Palauk sustok jauna, graži mergaite
Ką aš tau turiu pasakyt.

Žinau, kad nuo mylimos grįti
Ir kam vylioji dar mane
Pamilai jauną čigonaitę
Juodų kasų, žydrų akių.

Visi pasilinksminimų vakarai nepraeidavo be Hiliaro Puzirausko. Jis buvo muzikantas, grodavo akordeonu. Be to Hiliaras turėjo fotoapartą. Jis nuotraukose įamžindavo visus kaimo įvykius.

Nuotr. H.Puzirauskas, kaimo muzikantas ir fotografas, 1952 m.

KAIMAS PO 1940- UJŲ METŲ

Po 1940-ųjų metų iš kaimo žmonių tik vienas Pranas kajėnas gaudavo Sovietų Rusijos pensiją, nes prieš revoliuciją su Marijona Puzirauskaite buvo išvažiavęs į Petrogradą dirbti gamykloj. Prasidėjus revoliucijai P. Kajėnas buvo sužeistas. Kilus suirutei, badui jie sugrįžo atgal į Lietuvą.

Kai kurie gyventojai buvo raginami jungtis į pogrindininkus. Už tai buvo žadama, kad gaus pinigų iš Sovietų Rusijos.

Žardeliškėje nuolat lankydavosi tarybiniai agitatoriai. Jie sakydavo: "Jūs vargot prie ponų" ir gražiai kalbėjo apie gyvenimą Tarybų Sąjungoj. Jų devizas buvo: vlast sovietam, zemlj a krestjanom". Žmonės jų bijojo, nes prieš ką nors pasakyti buvo nevalia.

Rinkimų į seimą nebuvo. Buvo tik į Baltarusijos valdžią. Nebuvo jokio demokratinio pasirinkimo. Biuleteniuose buvo nurodyta tik viena pavardė ir už ją liepdavo balsuoti. Balsavimo dėžės vežiodavo su arkliais, anksti ryte. Žmonės keldavosi kuo anksčiau, kad nepramiegotų. Balsuoti galėdavo vienas už visą šeimą, o nebalsuoti buvo negalima. Iš rinkimų žmonės nieko gero nesitikėjo, nes tai buvo tik formalumai. Žmonės bijojo deportacijos, todėl bijodami dalyvaudavo ir balsavime.

Deportacija prasidėjo 1940 m. Pradžioje. Kadangi kaimas priklausė baltarusijai iš kaimo išvežta buvo tik viena šeima: Marijonas Cibulskas su žmona ir trimis vaikais.

Lietuvos priėmimą į Tarybų sąjungą žmonės įvertino kaip okupaciją.

Įvairiai žmonės sužinojo apie karo pradžią. Vieni bažnyčioje, per mišias paskelbus kunigui Karoliui Gumbaragiui, kiti per radiją.

Tarybų valdžiai kaime atstovavo seniūnas. Juo buvo Juozas Cibulskas.

Ypač kaimo žmonės bijojo prasidėjusios kolektyvizacijos. Žmonės slėpėsi miške, nenorėjo atiduoti savo nuosavybės.

1950 m. Susikūrė atskiras Žardeliškės kolūkis. Jis buvo pavadintas "Progresu". Šis pirmasis kolūkio pavadinimas turėjo ir savo istoriją. Kai vyko steigiamasis susirinkimas, valstiečiai, ginkluotų stribų būrio buvo suvaryti į šį susirinkimą.

"Politrukas" Demjanovas paklausė žmonių, kaip geriau pavadinti kolūkį. Marijona Kajėnienė sušuko "Gyvenimo vistiek nebus, tai pavadinkime pragaru". "Politrukas" suprto savaip: "O! horošoe nazavnie, pust budet "Progres!"

Pirmuoju kolūkio pirmininku buvo Juozas Cibulskas. Hilaras Puziraukas buvo buhalteris. Revizijos pirmininku paskirtas Vladas Cibulskas, kuris nemokėjo nei rašyti, nei skaityti.

Žmonėms liepta buvo sunešti padargus, suvaryti gyvulius. Atėmė ir arklius, liepė atnešti po 1 maišą grūdų.

Ypač sunkūs buvo pirmieji metai. Visi dirbo labai sunkiai, o atlyginimo nebuvo jokio, ir ačiū nieks nepaskydavo. Dirbti turėjo eiti visi nuo 16 metų. Buvo duota po 60 arų žemės ir ganykla. Maža buvo ir vienai karvei šerti, todėl eidavo vogti į kolūkį šiaudų. Auginti buvo galima po vieną karvę, vieną avi, vieną prieauglį, tik kiaulių neribodavo. "Duonos pirkti važiuodavo Lietuvon".

1951 m. "Progreso" kolūkį sujungė su Gilūtų kolūkiu, dar prijungė Kėriškės ir Motiejiškės. Taip padarė vieną stambų kolūkį ir pavadino "Marytės Melnikaitės" vardu. Pirmininku paskyrė Liucijoną Romelį. (Po metų Domijoną Misiūną, paskui keitėsi dar dažniau).

Buvo sudarytos atskiros brigados. Žardeliškės, Kėriškės ir Motiejiškės buvo viena brigada. Gilūtiškiai nenorėjo priimti Žardeliškių, nesutardavo, bardavosi, neduodavo darbo. Atlyginimus mokėjo grūdais. Kolūkio valdžia baudavo jei religinė šventė kas neišeidavo į darbą. Darbo dienos metu net ir senukams neleido dirbti savo aruose, jei užtikdavo, tai sulaužydavo padargus, kašikus.

Kolūkiečių apranga priklausė nuo turtingumo. Avėdavo kdulius.

Kolūkio metais visi išskyrus Tadeušą Cibulskį ir Stefanią Puzirauskienę turėjo dujines virykles.

1967 m. buvo įvesta elektra

1984-85 metais kaimą palietė masinis kėlimas į gyvenvietes. Prievartos didelės nebuvo, bet žmonės neturėjo kitos išeities, nes nebuvo galima nei statyti pastatų, nei stogų remontuoti. Todėl pradėjo persikelinėti. 1986 m. Išsikėlė ir dvi paskutinės šeimos: Cibulsko ir R. Puzirausko.

Taip ir nebeliko kaimo. Pasiliko tik sodai, žmonių sodinti medžiai ir apsamnoję pamatai. Visagalis laikas įvykdė savo teisingumą. Tačiau nieks nesunaikins mūsų širdyse amžinai gyvų prisiminimų.

NUTIKIMAI. LEGENDOS

1. Legendą apie Milašiaus ežerą papasakojo Leonora Cibulskaitė (šio ežero viena pusė buvo Žardeliškės žemėje).

Anksčiau ten buvo didelis gražus kaukas, ten naktigonėj ganydavo arklius. Ir štai beganant vieną naktį arkliai pradėjo prunksti ir pabėgo. Piemenys pamanė, kad gal vilkus pajutę jie taip sunerimo, vėl suvarė, bet ,tie ir vėl pradėjo prunksti, nerimauti. Vienas piemuo išgirdo keistą garsą, lyg vanduo kažkur klunksėtų, sako , bėgam, kažkas negerai, jie kažką jaučia. Tik jiems pasitraukus markiai užgriaudėjo ir toje vietoje kur jie ką tik buvo pasitraukę pragriuvo žemė ir pradėjo rinktis vanduo. Taip atsirado ežeras. Jame sako, kad yra viena vieta, kur galima visą ežerą perbristi, o viduje yra salelė, ten auga keletas alksnių ir yra didelis šaltinis. Gruntiniu šaltinio vandeniu maitinamas Milašiaus ežeras.

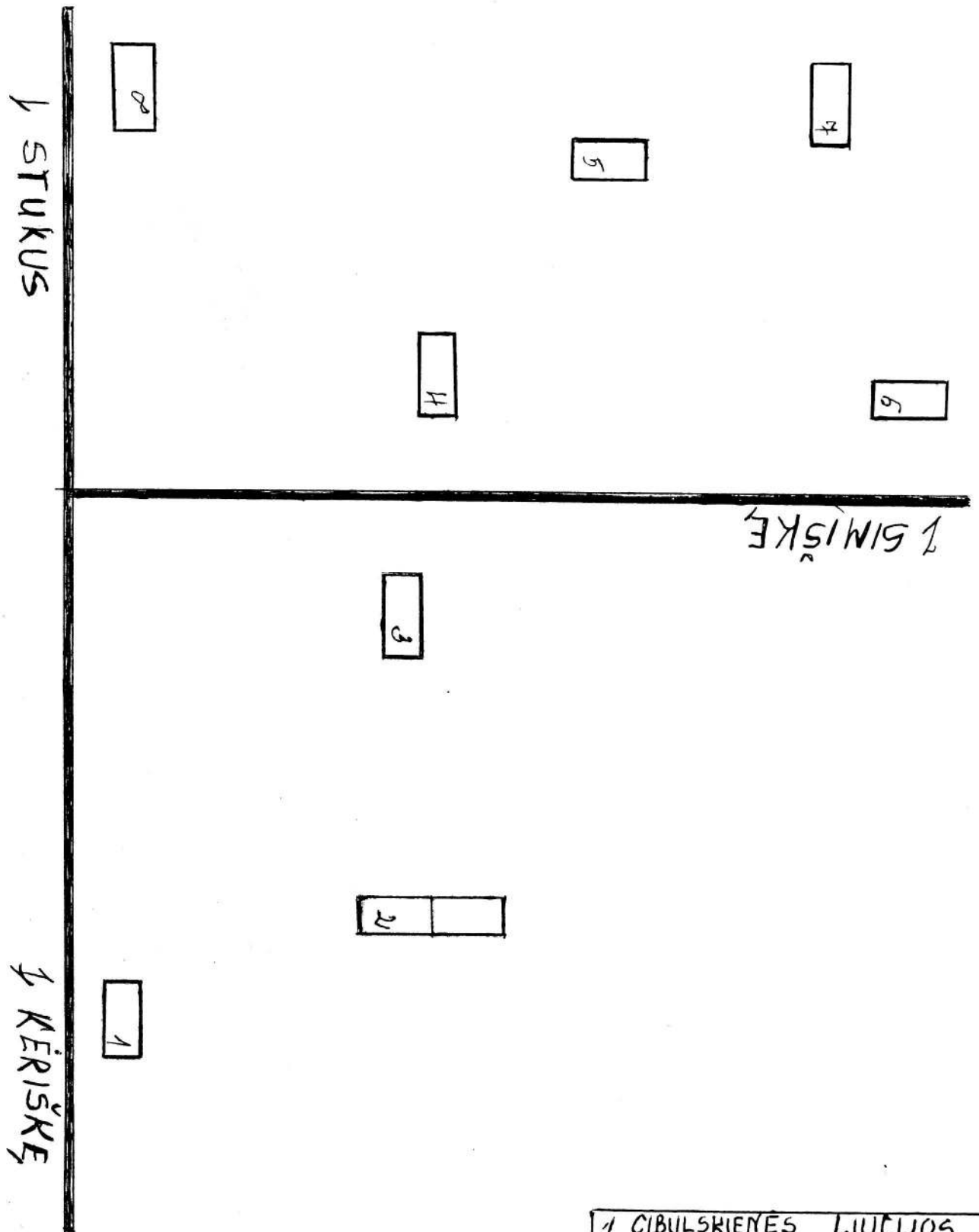
2. Įdomų nutikimą apie Žardeliškės kaimo kelius papasakojo Leokadija Puzirauskienė

Žardeliškėje gyveno toksai Martynas Puzirauskas, Maciuku kaime visų vadinamas (19a. Pabaigoje). Vėlai vakare per adventus jis ėjo iš Kėriškės kaimo namo ir sutiko vilkų rują, apie 10 vilkų.(Tarp Kėriškės ir Žardeliškės buvo kirtimai, laukymės,ten jis ir susitiko) . Maciukas persigando, parkrito į duobę ir guli nejudėdamas, galvoja jau kaip bus taip. Vilkai jo nepuolė, tik visi apšlapino. Pirmoji apšlapino vilkė, o po to ir visi vilkai. Tai padare nuėjo toliau savais keliais . Maciukas namo parėjo visas šlapias. Dar ilgai visiems paskojo kaip , jis išsigando ir kaip jam nutiko.

3. Dar Leokadija prisimena ir keistą nutikimą jų giminėje.

Kaime buvęs , toks šulinys su žemu rentiniu. Į kaimą naktį atėjęs vilkas pačiupo avelę. Gal ko išsigando, nes šokęs per tvorą ir įkrito į tą šulinį. Grasilda Puzirauskienė nuėjusi rytą semti vandens niekaip negali ištraukti kibiro. Pažiūri apačion, o ten lyg vilkas. Išsigandusi moteriškė sukvietė visą kaimą. Teko nušauti tą vilką ir užkasti šulinį. Ilgai dar buvusio šulinio vietoje buvo duobė, kaip ir ilgai visi pasakodavo ir juokdavosi iš Grasildos nutikimo.

ŽARDELISKĖS KAIMO PLANAS (1985.m)

1. CIBULSKIENĖS LIUCIJOS
2. CIBULSKO ZENONO
3. CIBULSKO TADO
4. LATAKO EUGENIJALIS
5. PUZIRAIŠKIENĖS ADELĖS
6. PUZIRAIŠKO ROMUALDO
7. PUZIRAIŠKO LEONO
8. PUZIRAIŠKO HILIARO

Pateikėjai:

LEONORA CIBULSKAITĖ gimė 1927 metais, Žardeliškės kaime. Tėvai Jonas ir Lucija Cibulskai. Baigė keturias klases lenkų kalba ir vienus metus moksėsi rusiškai, Gilūtų pradinėje mokykloje. Paskui dirbo tėvų ūkyje. Susikūrus kolūkiams, 1955 m. Išvažiavo į Estiją, dirbo prie geležinkelio. Sugįžusi dirbo Žardeliškės kolūkyje darbininke, paskui Gilūtų kolūkyje grandininke, prie kukurūzų, paskui padalinio darbininke. Nuo 1986 m. gyvena Gilūtų kaime.

ZENONAS CIBULSKAS gimė 1931 m., Žardeliškės kaime. Tėvai Juozas ir Elena Cibulskai. Turi dvyne seserį Leokadiją. Baigė keturias klases Gilūtų pradinėje mokykloje. Du metus mokėsi baltarusiškai ir du -lietuviškai. Dirbo tėvų ūkyje. Nuo 1950 m. susikūrus kolūkiui, dirbo Gilūtų kolūkyje traktorininku, brigadininku, fermos vedėju, sandėlininku, šeriku. 1959 m. Apsivedė su Janina Miškutyte, iš Galatičių kaimo. Turėjo tris vaikus. Nuo 1985 m. gyvena Gilūtų kaime.

VITALIJA-APOLONIJA PRAŠMUNTIENĖ, gimė 1931 m. Žardeliškės kaime. Tėvai Vladas ir Stanislava Cibulskai. Turėjo seserį ir du brolius. Mokėsi Gilūtų pradinėje mokykloje, lietuviškai. Baigusi tris klases dirbo tėvų ūkyje. Nuo 1950 m. dirbo kolūkyje eiline darbininke, paskui melžėja iki pensijos 1958 m. Rudenį ištekojo už Bronislvo Prašmunto iš Gilūtų kaimo. Vedę gyveno Motiejiskės kaime. 1987 m. palaidojusi vyrą, gyvena viena.

RIMANTAS PUZIRAUSKAS gimė 1954 m. Žardeliškės kaime. Baigė Gilūtų 8-metę mokyklą. 1972 m. Baigė Mielagėnų vidurinę mokyklą. Tais pačiais metais įstojo į Vilniaus Universitetą gamtos mokslų fakultetą, biologijos specialybę. 1977 metais sėkmingai baigė ir nuo tų metų dirba Vilniaus Universitete.

LEOKADIJA PUZIRAUSKIENĖ (CIBULSKAITĖ) gimė 1931 m. Žardeliškės kaime Juozo ir Elenos Cibulskų šeimoje. Baigė 5 klases lietuvių kalba, Gilūtų pradinėje mokykloje. Po to dirbo tėvų ūkyje. Susikūrus kolūkiui Žardeliškėje dirbo eiline darbininke, po to Gilūtų kolyje dirbo dujininke ir bitininke. 1952 m. Ištekojo už to pačio kaimo gyventoją Hiliaro Puzirausko. Vyras dirbo eiguliu, gaisrininku, dujininku. Užaugino tris vaikus. 1954 m. gimė vyriausias Rimantas (dirba dėstytoju Vilniaus universitete), dukra Elvyra gimė 1957 m., (dirba Sarių kaime pardavėja), sūnus Zifridas gimė 1966 m., dirba traktorininku- vairuotoju. Vyras mirė 1987 m.

PRIEDAI:

NUOTRAUKOS IŠ ŽARDELIŠKĖS KAIMO ŽMONIŲ GYVENIMO
FOTOGRAFAUS HILIARAS PUZIRAIŠKAS

Žiema kaime

Grasildos Puziraiškienės namas

Alfonso ir Lionės Misiūnų sūnaus krikštytos
Kėriškėje (apie 58-60m) Nuotraukoje beveik
visi Žardeliškės kaimo gyventojai

Zenonas Cibulskas Balys
Kudzevičius ant iš Karagandos
atsivežto motociklo (1959 m.)

Marijona ir Leonas Puziraukai

L. ir H. Puziraukai krikštyja Kudzevičių sūnų Gintautą (apie 1950m.)

Žardelikės kaimo panos:
Leokadija ir Eleonora Cibulskaitės
Salomėja ir Stasė Kajėnaitės
Vitalija ir Elena Cibulskaitės
1951 m.

O.Kajėnaitė, V.Latakaitė

ir E.Cibulskaitė

Seserys Onutė ir Salomėja
Kajėnaitės apie 1949 m.

V.Cibulskaitė su B. Prašmuntu

S.kajėnaitė su p.Girdžiušu

Kaimo jaunimas prie Kudzevičiaus namo
(1949 m.)

Stefanija Puzirauskienė su seserimi ir
sūnumi Jonu (apie 1956 m.)

Jono Puzirausko pirmoji komunija

Jonas prie klotimo (apie 1965 m.)

Vincas Puziraukas
apie 1953 m.

H. Puziraukas su L. Cibulskaitė apie
1952 m.

Rimantas ir Elvyra Puzirauskai 1962 m.

Malvina Puzirauskienė su sūnumi
Hiliaru ir anūku Alfonsu (1952m.)

A. Cibulskaitės ir S.Kančevskio vestuvės (1965 m.)

Leokadijos Cibulskaitės ir Hiliaro Puzirausko vestuvės (1952 11 16)

Hiliaras Puziraukas(apie 1950m.)

Hiliaras su giminaičiu iš Švenčionių
(apie 1956m.)

Rimanto Puzirausko krikštytos
Krikštatėviai: e. Misevičiūtė ir
Z. Čibulskas, 1954 m.

Puziraukai prie savo sodybos
išlydi svečius

Jono Puzirausko šeima (1968 m.)

Alfonsas prie namo su dėdės
dovanotu šautuvu (1955 m.)

Alfonso Puzirausko palydos į armiją (1968 m.)

Pusbroliai : Alfonsas ir Zigfridas
Puziraukai (1968 m.)

Alfonas (1953 m.)

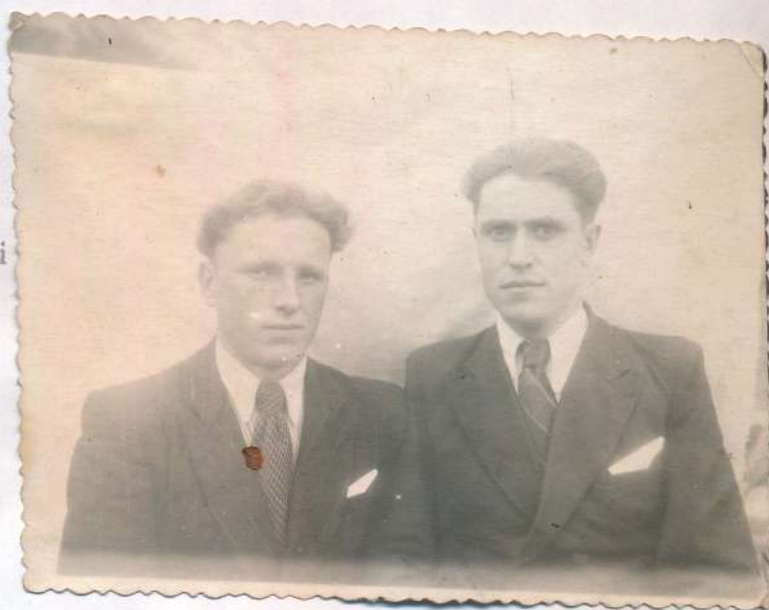

Zenonas Cibulskas su sūnumi Laimučiu
(apie 1955 m.)

Leokadija Cibulskaitė- Puzirauskienė su pusesere (apie 1954 m.)

Pusbroliai Zenonas ir Algirdas Cibulskai
(apie 1959 m.)

H. Puzirausko senoji sodyba

R. Puzirausko namas, tvartas, kalvė

H. Puzirausko namas statytas 1962 m.

Melanijos Kudzevičiūtės nuskendusios Kėriškės ežere , laidotuvės 1955 08

Edmundas Puziraukas , žuvęs tarybinėje kariuomenėje 1950 m. Tiumenė

Pirmasis automobilis
užsukęs į Žardeliškę
apie 1952 m.

Prie Kėriškės ežero mok. V.Karlušaitė
su mokiniais (Pirma D.Puzirauskaitė)
Apie 1947-48 m.

Ignalinoje dainų šventėje apie 1964 m.

Ignalinoj dainų šventėje apie
1955-56 m.

Prie Puzirausko kluono

Žardeliškės kaime gyvenusių šeimų sąrašas 1985 metai

1. Cibulskienė Lucija
 dukra Cibulskaitė Eleonora anūkas Vytautas Girdžiušas
2. Cibulskas Zenonas
 žmona Janina Cibulskienė
3. Cibulskas tadas
 sesuo Cibulskaitė Marija
4. Latakas Eugenijus
 žmona Latakienė Stasė, dukros Zita ir Angelė Lataiktės
5. Puzirauskienė Adelė
6. Puzirauskas Romualdas
 žmona Puzirauskienė Stefanija
7. Puzirauskas Leonas
 žmona Puzirauskienė Marija
8. Puzirauskas Hiliaras
 žmona Puzirauskienė Leokadija, Puzirauskas Zigfridas